วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์ journal of mcu. loei review
ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน-ธันวาคม 2563 Vol. 1 NO. 3 Vol. 1 NO. 3 September – December 2020

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ

นรา บรรลิขิตกุล*

บทคัดย่อ

ในอดีตผู้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าการจะเป็นผู้นำได้ต้องมาจากชาติกำเนิดของบุคคลนั้นเพราะเป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิดและเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ได้รับการสืบเชื้อสายถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากบรรพบุรุษซึ่งเคยเป็นผู้นำมาก่อนและมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งบุคคลนั้นถึงจะได้มีโอกาสเป็นผู้นำได้ แต่พอระยะเวลาผ่านไปสังคมมีวิวัฒนาการพัฒนาเจริญก้าวหน้าขึ้นจึงได้มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เช่นทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories) รวมถึงได้มีการศึกษาแหล่งที่มาของอำนาจ (Sources of Power) ซึ่งเป็นรากฐานอันจำเป็นต่อการเป็นผู้นำที่สามารถมีอิทธิพลหรือมีศิลปะในการนำพาชักจูงใจให้บุคคลอื่นร่วมมือเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย และบ่งบอกถึงที่มาตามคุณลักษณะภาวะผู้นำว่าเป็นผู้นำแบบเป็นทางการโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ หรือเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการคือการมีอำนาจส่วนบุคคล ภายใต้การยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตาม ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าตามหลักพระพุทธศาสนา ได้บัญญัติหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการคุณลักษณะที่เหมาะสม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เข้าใจภาวะจิตใจของคน และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นตามคุณลักษณะภาวะผู้นำพึงมีไว้หลายประการโดยเป็นสิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคสมัยเป็นหลักทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ ดังนั้นคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถนำพาผู้ตามหรือองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายได้สำเร็จอย่างดียิ่ง

คำสำคัญ: คุณลักษณะภาวะผู้นำ, พุทธบูรณาการ

* สำนักงานกฎหมายบี.แอล.ซี 57/106 ซอยมาเจริญ 3 แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160.

วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์ journal of mcu. loei review
ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน-ธันวาคม 2563 Vol. 1 NO. 3 Vol. 1 NO. 3 September – December 2020

Characteristics of Integrated Buddhist Leadership

Nara Bunlikitkul

ABSTRACT

In the past, most people believed that being a leader had to come from that person's origins because they were innate and unique qualities inherited from their ancestors. as a leader before and has been passed down from one generation to another, so that person can have a chance to be a leader But over time, society has evolved, developed and progressed, therefore, has studied the characteristics of leadership according to various theories. such as Trait Theories, Behavioral Theories, including Sources of Power, which are the foundation necessary for leadership that can be influential or artistic. In persuading others to join hands to achieve their goals and indicate the origin of leadership characteristics as official leaders based on their positions or being an informal leader is having personal authority under the acceptance of subordinates or followers which is in accordance with the teachings of the Lord Buddha according to the principles of Buddhism that provided the Buddhist principles regarding proper characteristics, having a wide vision understand people's mental state and practices towards others According to leadership characteristics, there should be many things, which can be applied in every period as scientific proof. Therefore, the integrated Buddhist leadership characteristics that are effective leaders can lead followers or organizations to achieve their goals with great success.

Keywords: Leadership characteristics, Buddhist integration

บทนำ

สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และซับซ้อนในสังคมทุกระดับเช่นทุกวันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ในการจะสรรหาบุคคลผู้ที่จะมาทำในสิ่งที่เหนือกว่าปกติธรรมดาโดยสามารถสร้างแรงบันดาลใจ และจูงใจให้ผู้อื่นมุ่งมั่นไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกันได้นั้นคือ ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่บ่งบอกหรือชี้ให้เห็นในการเป็นผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของภาวะผู้นำในองค์กรนั้นๆ ถ้าผู้นำเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) ความคิดกว้างไกล ความรับผิดชอบ ความสามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่น องค์กรนั้นย่อมประสบผลความสำเร็จ แต่องค์กรใดที่ขาดผู้นำก็จะส่งผลกระทบต่อองค์กร เช่น การบริหารไร้ทิศทาง ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการนำนโยบายไปปฏิบัติตามเป้าหมายขององค์กรทำให้การบริหารองค์กรนั้น ๆ ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ จะเห็นได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในการชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนด

1. ลักษณะของผู้นำ

ลักษณะของผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺจิตฺโต), 2549) จึงต้องเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สร้างความโดดเด่นให้กับตนเอง จะสามารถทำให้เป็นที่ยอมรับในองค์กรของตน และองค์กรอื่นได้ คนในองค์กรจะให้ความวางใจ และเชื่อใจว่าสามารถนำพาไปสู่ความสำเร็จทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีนอกเหนือไปจากนั้นคือการได้รับความเคารพนับถือดังนั้นผู้ที่ได้รับสมมุติแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าเป็นสิ่งที่บ่งบอกหรือชี้ให้เห็นศักยภาพในตัวตนว่ามีคุณลักษณะของภาวะผู้นำในองค์กร และสิ่งที่สำคัญต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ (Vision) หรือมีความคิดกว้างไกล และลุ่มลึกมีความรอบรู้ รอบครอบรอบด้าน ทันต่อเหตุการณ์ เพราะปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัฒน์ (Globalization) การแพร่กระจายข่าวสารไปได้ทั่วโลกไม่ว่าจะอยู่จุดใดสามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็วไร้พรมแดน มีความคิดสร้างสรรค์เป็นนักพัฒนา มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541) และในทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีหลักธรรมมากมายที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดี ที่จะนำพาสมาชิกในองค์กรดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ อย่างเช่นในหลักธรรมที่กล่าวนี้ เรียกว่า ทุติยปาปณิกสูตร หรือคุณสมบัติของนักบริหาร ว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้าสูตรที่ 2 กล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ไม่นานนักก็ถึง ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบูลย์ในโภคทรัพย์ด้วยองค์ 3 ประการ คือ พ่อค้าในโลกนี้ 1. มีตาดี 2. มีธุรกิจดี 3. เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย ที่เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่ดี (องฺ.ติก. (ไทย) 20/20/163.)

ดังนั้นบทความนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเอาหลักทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำแนวคิดทางตะวันตกมาบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดเป็นการบูรณาการให้เข้ากับคุณลักษณะของผู้นำในเชิงพุทธ ที่สามารถจะนำพาคนทั้งหลายมาประสานรวมกัน และพากันไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลให้เหมาะสมกับบริบทกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง

2. ความหมายและประเภทของภาวะผู้นำ

2.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ไว้ดังนี้ ผู้นำคือผู้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ควรค่าแก่การนับถือ มีสติปัญญาความดีงาม ความรู้ความสามารถที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานรวมมือกัน และพาไปสู่จุดหมายที่ดีงามมีภาวะที่ก่อให้เกิดศรัทธาเป็นที่ยอมรับ และเกิดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสังคมนั้น ๆ การใช้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตามที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้ เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มยอมปฏิบัติตามความต้องการของตนเองให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนด (ทองใบ สุดชารี, 2543) การที่บุคคลหนึ่งสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการมีอิทธิพลเพื่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การให้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลหรือองค์การนั้นต้องการ หรือการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาสร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตามทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารกำหนด อันเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การหรือกลุ่มนั่นเอง (สมพงษ์ สิงหะพล, 2547) ในส่วนภาวะผู้นำคือ พฤติกรรมเฉพาะตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะส่งผลต่อการชักนำพากิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) โดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดหมายร่วมกันเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์การ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) การที่ผู้นำใช้อิทธิพลชักจูงความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกัน และกันตามเป้าหมายขององค์กร

ดังนั้น ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถส่วนตัวของบุคคลในการใช้อิทธิพลหรืออำนาจอย่างมีศิลปะที่จะชักจูงใจ สร้างความศรัทธาเชื่อมั่นต่อทัศนคติผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และกำหนดพฤติกรรมของแต่ละคนให้ทำงานด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายเดียวกัน

2.2 ประเภทของภาวะผู้นำ

ประเภทผู้นำจะเป็นแบบใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะภาวะผู้นำนั้นโดยวิเคราะห์ได้จากพฤติการณ์การความสามารถในการใช้อิทธิพลหรืออำนาจชักจูงใจผู้ตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ ผนวกกับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นตัวแปรในการกำหนดทิศทางของผู้นำ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และความสามารถของผู้นำเฉพาะตัวที่จะสามารถสร้างความมั่นใจ และศรัทธาให้เกิดกับผู้ตามเชื่อใจและพร้อมปฏิบัติตามได้เพียงใด ซึ่งสามารถแยกผู้นำออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันได้แก่

ก. พิจารณาตามความรับผิดชอบที่ผู้รับผิดชอบอยู่ ได้แก่ ผู้นำที่ก้าวสู่ตำแหน่งผู้นำโดยอาศัยอำนาจทางกฎหมายหรืออำนาจทางการปกครองอำนาจในการบังคับบัญชา ได้รับการแต่งตั้งเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการโครงสร้างขององค์กรหรือเรียกว่าผู้นำตามอำนาจหน้าที่ โดยต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) ตามกฎระเบียบมาเป็นเครื่องมือจึงทำให้สามารถมีอำนาจความรับผิดชอบในการนำหรือบังคับบัญชาบุคคลอื่น ๆ ให้ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินงานตามวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กรได้ ซึ่งสามารถจำแนกภาวะผู้นำประเภทนี้ได้ 3 ลักษณะดังนี้

1) ภาวะผู้นำแบบใช้พระเดช (Legal Leadership) คือผู้นำในลักษณะที่ยึดเอากฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นที่ตั้งในการใช้อำนาจ เป็นผู้มีอำนาจโดยตำแหน่งหน้าที่ในการบังคับ

บัญชาปกครองตามกฎหมายและสามารถใช้อำนาจได้ตามกฎหมาย ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม หากไม่เชื่อฟังหรือขัดขืนจะมีบทบัญญัติการลงโทษเป็นเครื่องมือในการเสริมอำนาจให้กับผู้นำประเภทนี้ซึ่งได้แก่ ผู้นำดำรงตำแหน่งตามหน่ายราชการต่าง ๆ เป็นต้น

2) ภาวะผู้นำแบบใช้พระคุณ (Charismatic Leadership) คุณลักษณะแบบนี้เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์โดยกำเนิด เป็นลักษณะพิเศษหรือมีความสามารถพิเศษที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้นำ มีบุคลิกภาพแฝงไปด้วยพลังอำนาจในตัวเอง มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถพิเศษในการโน้มน้าวครองจิตใจหรือเข้าถึงใจคน ซึ่งจะเป็นพลังช่วยผลักดันให้เหล่าสมาชิกร่วมใจกันปฏิบัติตามคำแนะนำด้วยความเคารพนับถือและศรัทธา เช่น มหาตมะคานธี

3) ภาวะผู้นำแบบพ่อพระ (Symbolic Leadership) ผู้นำลักษณะนี้เป็นผู้นำที่มีอำนาจแต่กับไม่ใช้อำนาจ โดยเปลี่ยนพลังอำนาจให้กลายเป็นจุดศูนย์กลางแห่งความรัก และความเชื่อมั่นที่สามารถทำให้บุคคลทั้งหลายพร้อมใจกันยอมปฏิบัติตามเพราะเกิดจากความเคารพ และแรงศรัทธา จนกลายเป็นสัญญาลักษณ์ในตัวผู้นำตลอดมา ซึ่งที่เห็นชัดคือองค์พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ของประเทศไทย

ข. พิจารณาจากวิธีการที่ผู้นำใช้ ซึ่งผู้นำแต่ละคนจะมีรูปแบบภาวะผู้นำ (Leadership styles) จากพื้นฐานการใช้อำนาจหน้าที่ในการชักนำพาผู้คนต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามโดยวิถีทางตามที่ตนเองถนัดหรือมีความนิยมชื่นชมในหลักการที่คิดว่าสามารถใช้แล้วเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยสามารถแยกวิธีการตามรูปแบบได้ดังนี้

1) ผู้นำแบบอัตนิยมหรือแบบเผด็จการ คือ ผู้นำที่เน้นการบังคับบัญชาหรือการออกคำสั่ง ทำตัวเป็นจุดศูนย์กลางในการตัดสินใจของกลุ่มจะกระทำการใช้อำนาจสูงสุด และสร้างอัตลักษณ์ภายนอกที่แสดงถึงฐานะ และอำนาจให้ตนเองเป็นที่หน้าเกรงขามต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเสมอ มุ่งหนักในการให้รางวัลและการลงโทษทางด้านวินัย

2) ภาวะผู้นำแบบประชานิยมหรือการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำประเภทนี้จะให้ความสำคัญในการร่วมมือกับผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่มุ่งความสนใจเกี่ยวกับการมีอำนาจ แต่ใช้วิธีกระตุ้นหรือเร้าให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมกิจกรรม ร่วมออกความคิดเห็น การนำกลุ่มจะนำโดยอาศัยวิธีการเชิญชวนให้สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมตัดสินใจแบบปรึกษาหารือเพื่อจะได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของกลุ่มสมาชิก

3) ภาวะผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำในลักษณะนี้ เป็นผู้นำที่ปล่อยปละละเลยเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มใช้เสรีภาพอย่างกว้างขวาง ยินยอมให้ทุกคนปกครองตนเองมากกว่าที่จะชี้นำหรือจำกัดแนวทางปฏิบัติ จะมีลักษณะเหนื่อยหน่าย เฉื่อยชา สมาชิกในกลุ่มต่างทำงานตามความพอใจของตนเอง เป็นกลุ่มที่ขาดระเบียบวินัยเป็นที่สุด

ค. พิจารณาจากบทบาทที่ผู้นำแสดง ลักษณะรูปแบบตามหน้าที่ ความสามารถ ความรู้ที่ใช้ในการปกครองสมาชิกของกลุ่ม โดยจำแนกได้ดังนี้

1) ผู้นำแบบแสดงตนเองในลักษณะพ่อแม่ปกครองลูก คือทำตัวเหมือนพ่อแม่ให้ความรัก ความเมตตาต่อและปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็นลูกหลานคอยดูแลปกป้องและคุ้มครองลูกน้อง

2) ผู้นำแบบใช้กลอุบายกุมบังเหียนการบริหาร ผู้นำในลักษณะนี้จะพยายามสร้างอำนาจ ใช้อำนาจโดยอาศัยประสบการณ์ความรอบรู้ และตำแหน่งของตนให้เข้ากับสถานการณ์ พยายามเชิดบุคคลหนึ่งขึ้นให้แสดงบทบาทเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

3) ผู้นำในลักษณะผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำประเภทนี้ไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชาผู้อื่น ไม่ใช่หัวหน้างานโดยแท้จริง เพียงแต่คอยให้คำแนะนำทางวิชาการในสาขาที่ตนรอบรู้ และถนัดเท่านั้น

2.3 คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ

ภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นทฤษฎีของภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษบนพื้นฐานจากคุณสมบัติของผู้นำ โดยสังเกตได้จากการศึกษาเปรียบเทียบจากพฤติกรรมของผู้นำ โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างผู้นำที่มีความสามารถพิเศษกับผู้นำที่ไม่มีความสามารถพิเศษ จึงได้ค้นพบคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ (Charismatic leaders) ที่สำคัญ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์กว้างไกล (Extremity vision) คือ ผู้นำที่เห็นความสำคัญในการมองกาลไกลมุ่งไปข้างหน้า ไม่ใช่แต่เพียงแค่จะทำงานต่างๆให้แล้วสำเร็จตามหน้าที่เท่านั้น การมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลย่อมต้องมีความกล้าในการปรับเปลี่ยน ซึ่งก็ขึ้นอยู่ว่าผู้ตามจะปรับตัวหรือตามได้ทันแค่ไหน ผู้นำที่ขาดความสามารถพิเศษโดยทั่วไปมักจะทำเพียงแค่รักษาให้ได้อยู่ในตำแหน่งเท่านั้น จะคิดปรับเปลี่ยนก็เพียงเล็กน้อยเพื่อไม่ให้ดูว่าละเลยหน้าที่ นโยบายหรือกลยุทธ์ขาดความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมที่จะให้ทุกคนได้รู้หรือปฏิบัติตามได้ อย่างไรก็ตามถ้าผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่ไกลเกินไปจนลูกน้องปรับเปลี่ยนไม่ทัน ก็คิดว่าผู้นำหลุดโลกทางความคิด หรือเพราะไม่มีความสามารถในการบริหารจัดการงานในปัจจุบันได้

2. กล้าเสี่ยง (High personal risk) ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษนั้นจะเป็นผู้นำที่ยอมเสียสละเพื่อความสำเร็จของกลุ่มเพื่อองค์การ กล้าเสี่ยง และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมกันเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของงานเป็นหลัก เคารพต่อความคิดเห็น ไว้วางใจและเชื่อใจผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้นำที่ใส่ใจในความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ใช่ทำเพื่อประโยชน์ที่ตนเองต้องการอย่างเดียว สิ่งที่สร้างความประทับใจผู้ใต้บังคับบัญชาต่อการเสี่ยงของผู้นำก็คือ กล้ายอมเผชิญความเสี่ยงถึงแม้จะต้องการสูญเสียตำแหน่งหน้าที่ผลประโยชน์และมวลชนในองค์การไปเพื่อความถูกต้องชอบธรรม

3. ใช้กลยุทธ์หลายรูปแบบ (Use of unconventional strategies) คือ ผู้นำที่มีความชำนาญใช้กลยุทธ์รูปแบบต่างๆในการจัดการบริหารโดยไม่ยึดติดอยู่กับกลยุทธ์ใดกลยุทธ์หนึ่งเพื่อให้กิจกรรมของผู้นำและผู้ตามบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ กลยุทธ์บางอย่างอาจสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือแรงกดดันให้ผู้ตามอย่างมาก การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อสำเร็จถือเป็นคุณสมบัติของภาวะผู้นำแบบนี้ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์แต่ละครั้งผู้ตามจะเห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน และเชื่อมั่นในกลยุทธ์ที่นำมาใช้เพราะแสดงถึงตัวผู้นำได้ให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้ตามตลอด รู้ถึงปัญหา และแก้ไขได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และแสดงถึงความตั้งใจทุ่มเทในการทำหน้าที่ของผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา (Accurate assessment of the situation) ในกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ผู้นำที่จะต้องตัดสินใจเรื่องที่มีความเสี่ยง ต้องมีฐานข้อมูลต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์เพื่อจะได้รู้ถึงจุดด้อยหรืออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นเหตุขัดขวางสร้างความเสี่ยงในเรื่องนั้น ๆ พร้อมระยะเวลาที่ต้องใช้ ผู้นำต้องใช้ทักษะและเรียนรู้ในต่อสถานการณ์พร้อมปัจจัยรอบด้านที่จะทำให้การเสี่ยงนั้นประสบความสำเร็จในเวลาที่เหมาะสม ภาวะผู้นำแบบนี้จะต้องมีระบบฐานข้อมูลเตรียมพร้อมเสมอและประเมินสถานการณ์ได้ทุกช่วงระยะเวลา

5. เปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม (Follower disenchantment) ภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษไม่จำเป็นที่ต้องรอใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพปัญหาที่วิกฤติเสมอไป

สถานการณ์วิกฤติไม่ใช่เงื่อนไขของความต้องการผู้นำที่มีความสามารถพิเศษเพียงอย่างเดียวเพราะในสภาวการณ์ที่ปกติก็สามารถใช้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือสรรค์สร้างองค์กรได้ เมื่อต้องการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานหรือสร้างแนวทางการปฏิบัติงานใหม่เพื่อสร้างแรงกระตุ้นผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ขององค์กร ผู้นำจะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพโดยไม่ยึดติดรูปแบบเดิม ๆ ที่ขาดประสิทธิผล และสร้างวิธีจูงใจทำให้ผู้ตามพร้อมที่จะปฏิรูปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเพื่อความสำเร็จขององค์กร

6. สื่อสารด้วยความมั่นใจ (Communication of self-confidence) การสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ความรู้ ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ระหว่างผู้นำกับผู้ตามถือเป็นช่องทางที่สำคัญอย่างยิ่งทั้งภายใน และภายนอกองค์กร ภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษในด้านการสื่อสารจะทำให้ไม่เกิดความสับสนและเพิ่มชัดเจนให้กับผู้ตามมากขึ้น สร้างความเชื่อมั่นต่อความรู้สึกของผู้ตามที่ว่าผู้นำมีความรู้วิธีการสื่อสารที่จะส่งผลทำให้องค์กรบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายด้วยความมั่นใจ

7. ใช้อำนาจส่วนบุคคล (Use of personal power) ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษจะใช้อำนาจส่วนบุคคลในการสร้างความรู้สึกที่เป็นมิตรต่อผู้ตามสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงานให้เสร็จลุล่วง ไม่ใช้อำนาจในทางกดขี่ข่มเหงต่อผู้ที่ร่วมปฏิบัติงาน ไม่ใช้อำนาจอวดอ้างความสามารถพิเศษใด ๆ ทำเสมือนกับการที่ผู้นำสั่งการให้ผู้ตามช่วยกันหากลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยกันทำงานแบบมีส่วนร่วมต่อกัน แม้ภาวะผู้นำแบบนี้จะไม่ได้รับการยกย่องใดๆ มากขึ้นเพราะไม่ได้แสดงความเชี่ยวชาญให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ตามแต่ได้ผลสำเร็จของงานอย่างรบรื่น (Conger, Jay A.; & R. N. Kanungo, 1989)

ดังนั้นประเภทของภาวะผู้นำในแบบต่าง ๆ ได้กล่าวมาแล้วนั้นมีอยู่หลายประเภทขึ้นอยู่กับที่มาของอำนาจและการใช้อำนาจที่ตนมีในการสร้างศรัทธาหรือแรงจูงใจที่สามารถทำให้ผู้ตามหรือองค์กรก้าวสู่ความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งแบ่งออกตามลักษณะความรับผิดชอบของผู้นำ ตามวิธีการที่ผู้นำใช้ ตามบทบาทหน้าที่ที่ผู้นำแสดงออก ตามการได้มาซึ่งอำนาจความเป็นผู้นำ ตามการใช้อำนาจของผู้นำและตามการแสดงออกของผู้นำ ซึ่งมีทั้งผู้นำแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ การมีวิสัยทัศน์ไม่ใช่แต่เพียงจะทำการต่าง ๆ ให้แค่สำเร็จตามหน้าที่เท่านั้น ต้องยอมเป็นผู้เสียสละเพื่อกลุ่ม เพื่อองค์การ กล้าเสี่ยงและให้ความสำคัญของการมีส่วนในความสำเร็จร่วมกัน เมื่อผู้นำต้องการเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานหรือเงื่อนไขการปฏิบัติงานใหม่ และกระตุ้นผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ใหม่ โดยผู้นำใช้กลยุทธ์วิธีต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญของผู้นำในการปฏิบัติงานที่ไม่ติดยึดหรือจำเจด้วยวิธีเดิม ๆ

3. ภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างดียิ่ง ความเป็นผู้นำต้องมีภาวะผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลวางตนเป็นที่รัก และศรัทธาในการเป็นศูนย์รวมแห่งพลังที่พร้อมจะชักนำผู้ตามไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ในปัจจุบันได้มีการใช้ศาสตร์สหวิชาในการประยุกต์สู่ความเป็นเลิศ ผู้นำต้องเรียนรู้ศิลปะแห่งศาสตร์ต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะยอย่างยิ่งการนำหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาเพื่อมาใช้ในการเป็นผู้นำดังคำสอนที่ว่าด้วยหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้า และของภิษุกหรือคุณสมบัติของนักบริหารว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้าสูตรที่ 2 ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ไม่นานนักก็ถึง ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบูลย์ในโภคทรัพย์ด้วยองค์ 3 ประการ คือ พ่อค้าในโลกนี้ 1. มีตาดี 2. มีธุรกิจดี 3. เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย (องฺ.ติก. (ไทย) 20/20/163) ผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้นผู้นำสูงสุดในสมัยพุทธกาลคือพระศาสดา พระผู้มีพระภาคนั้นทรงมีพระนามว่า “นายโก” และ “วินายโก” ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้าก็คือ นายก ซึ่งแปลว่า ผู้นำ ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550)

หลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์เข้ากับภาวะผู้นำ ตามแนวทางคำสั่งสอนขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พูดถึงเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ตามหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้า และของภิกษุ ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

1) จักขุมา มีตาดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คือการมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการมีวิวัฒนาการเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น เป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) มองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้ อีกทั้งมีความชำนาญในการใช้ความคิด (Conceptual Skill) ฉลาดในการใช้คนให้ตรงกับเป้าหมาย

2) วิธูโร คือมีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดรอบครอบในการจัดการงานได้ดีมีความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีทักษะความรู้และความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค (Technical Skill)เป็นอย่างดีในการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้

3) นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้น มีความสามารถผูกมัดใจคนไว้ได้ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้กับคนทุกระดับชั้นโดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น ยินดีที่จะให้รับฟังความคิดเห็น พร้อมให้ความร่วมมือในการทำงาน เป็นผู้นำที่มีใจใฝ่บริการ (Servant Leadership) มีความโอบอ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554)

ดังนั้นคุณลักษณะทั้งสามประการตามหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้า และของภิษุกที่กล่าวมา เป็นคุณสมบัติมีความสำคัญต่อภาวะผู้นำในการนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี สามารถจะนำไปใช้ในการปกครองบังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและสามารถบริหารจัดการกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขององค์กรให้บรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูง ก็จะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่สามารถประสาน และนำพาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

4. คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ

คุณลักษณะผู้นำเป็นลักษณะเฉพาะหรือเครื่องบ่งชี้ประจำตัวของผู้นำทั้งทางด้านกายภาพและขบวนการคิด ในการที่จะสามารถชักนำผู้คนให้มาร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในสมัยพระพุทธกาลได้กล่าวเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่ผู้นำควรมี คือคุณสมบัติผู้นำตามหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้า และของภิษุกหรือคุณสมบัติของนักบริหารดังกล่าวที่ประกอบด้วย จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์ วิธูโร การจัดการดี และนิสสยสมฺปนฺโน การมีมนุษย์

สัมพันธ์ มีความสำคัญต่อบุคคลที่เป็นผู้นำองค์กรทุกระดับ ที่ต้องตระหนัก และให้ความสำคัญต่อหลักธรรมในทุติยปาปณิกสูตรเพราะเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดี และสามารถนำมาปรับใช้บูรณาการเข้ากับทฤษฎีภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษของ Conger และ Kanungo ได้ดังนี้

1. จักขุมา คือ มีตาดี มีวิสัยทัศน์ มีลักษณะดังนี้

1) ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล (Extremity vision) คือ ผู้นำที่มีความคิดสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้เป็นเป็นอย่างดีเล็งเห็นถึงจุดหมายความสำเร็จในอนาคตขององค์กร มีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจน วางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การปฏิบัติ และเข้าถึงแผนดำเนินงานได้อย่างดี มีวิสัยทัศน์ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถจัดลำดับบัญหาก่อนหลังเหมาะสม ยึดหลักการ และการบริหารงานอย่างเป็นขั้นตอน

2) ด้านความกล้าเสี่ยง (High personal risk) คือ ผู้นำที่มีความกล้าหาญในขบวนการตัดสินใจยอมเสียสละยืนยันต่อสู่เพื่อความอยู่รอดขององค์กร มีความเข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ที่ใด ๆ แม้แต่องค์กรประสบสภาวะปัญหาความยากลำบาก สามารถชิงความได้เปรียบคู่แข็งได้ดีเสมอมา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา และพร้อมที่จะเอาชนะความเสี่ยงได้ตลอด

3) ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม (Follower disenchantment) คือ ผู้นำสามารถเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานหรือเงื่อนไขการปฏิบัติงานได้อย่างดี สามารถกระตุ้นผลักดันให้ผู้ตามสามรถเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามวิสัยทัศน์ใหม่ได้อย่างดี คิดสร้างวิธีต่าง ๆ นำมาใช้การปฏิบัติงานโดยไม่ติดยึดกับรูปแบบเดิม ๆ และยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ในทางสร้างสรรค์เพื่อความสำเร็จร่วมกัน

4) ด้านประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา (Accurate assessment of the situation) คือ ผู้นำที่มีความสนใจข่าวสาร ข้อมูล และติดตามสถานการต่าง ๆ ตลอดเวลา เพื่อจะได้รู้ถึงเหตุปัจจัยรอบด้านที่ทำการประเมินวิเคราะห์นำมาแก้ให้มีข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัยตลอดเวลาในการพัฒนาองค์กรประสบความสำเร็จ

2. วิธูโร มีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำมีลักษณะดังนี้

1) ด้านการใช้กลยุทธ์หลายรูปแบบ (Use of unconventional strategies) คือ เป็นลักษณะที่ใช้กลยุทธ์วิธีรูปแบบต่าง ๆ ไม่ยึดติดอยู่กับแบบใดแบบหนึ่ง เมื่อกลยุทธ์ใดได้ขาดประสิทธิภาพจะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทันทีเพื่อสำเร็จขององค์กร เป็นผู้ที่ให้ความสนใจติดตามการปฏิบัติงานร่วมกันพร้อมเรียนรู้เข้าถึงปัญหา และอุปสรรคเพื่อนำมาปรับเปลี่ยนตามกลยุทธ์ได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

2) ด้านใช้อำนาจส่วนบุคคล (Use of personal power) คือ เป็นผู้ที่ไม่หลงยึดติดแก่การใช้อำนาจที่พึ่งมี โดยจะใช้ไปในทางสร้างมิตรมากกว่าศัตรู ใช้ปัญญาแห่งอำนาจเป็นเส้นทางในการชักจูงผู้คนให้ทำภารกิจร่วมกันโดยความเอื้ออาธรต่อกันแสดงสัญญาลักษณ์ความเป็นเพื่อนมากว่าการบังคับบัญชาในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง มุ่งเน้นความร่วมมือรวมใจต่อกันเป็นสำคัญ

3. นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสารมีลักษณะดังนี้

ด้านการสื่อสารด้วยความมั่นใจ (Communication of self-confidence) คือ กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นมากับความเป็นมนุษยโดนใช้วัจนภาษาหรืออวัจนภาษาในการสร้างความรับรู้เข้าใจซึ่งกัน และกันเชื่อมต่อความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน และทุกองค์กร ผู้ที่สามรถใช้ภาษาในการสื่อสาร และเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้อื่นสร้างความเชื่อมั่นให้ทุกคนในองค์กร สื่อสารเรื่องราวต่าง

ๆ ด้วยความมั่นใจ เป็นที่ยอมรับไม่สร้างความสับสนหรือคลุมเครือต่อความรู้สึกของผู้ตามที่เชื่อว่าผู้นำที่มีความรู้วิธีการสื่อสารที่จะทำให้องค์กรบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการนำหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติของพ่อค้า และของภิษุกหรือคุณสมบัติของนักบริหารมาประยุกต์เข้ากับคุณลักษณะภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นการบอกถึงผู้ที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำนั้นต้องมีทั้ง จักขุมา วิสัยทัศน์ วิธูโร มีทักษะ นิสสยสัมปันโน การสื่อสาร รวมถึงการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีความสง่างาม รวมถึงความคิดและจิตใจที่ดีในการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ตาม บ่งชี้คุณสมบัติที่ผู้นำที่ดีควรมีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อความสำเร็จของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

5. บทสรุป

ผู้นำเป็นบุคคลที่สำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรในการชี้นำชักพาให้ผู้คนเชื่อมั่นศรัทธา ยิมยอมที่จะร่วมมือร่วมใจมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียว โดยการใช้พลังอำนาจที่มีเฉพาะตนทั้งที่เป็นอำนาจแบบทางการหรือไม่เป็นทางการขึ้นอยู่กับที่มาของผู้นำคนนั้น ซึ่งผู้นำยังแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆตามภาวะผู้นำแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาโดยความรับผิดชอบ วิธีการที่นำมาใช้ และทางพฤติกรรมต่าง ๆ ยังรวบถึงการมีความสามารถพิเศษในความชำนาญ และเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ จากภาวะผู้นำที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ยังส่งผลบ่งบอกถึงที่มาคุณลักษณะภาวะผู้นำว่ามีลักษณะอย่างไร เพราะคุณลักษณะคือสัญญาลักษณ์ประจำตัวและเป็นเครื่องบ่งชี้ความดีของผู้นำว่ามีคุณสมบัติเพียงพอหรือไม่ ซึ่งในสมัยองค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักทุติยปาปณิกสูตรว่าด้วยคุณสมบัติพ่อค้า และของภิกษุควรมีคุณลักษณะอย่างไร และเมื่อได้นำมาศึกษาหลักธรรมดังกล่าวจะเห็นว่ามีคุณลักษณะสอดคล้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำหรือคุณสมบัติของนักบริหารจึงได้นำมาประยุกต์ใช้กับคุณลักษณะภาวะผู้นำสมัยใหม่ของบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือใช้เพื่อการสรรหาผู้นำที่จะมานำพาผู้ตามหรือองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้ได้นำหลักพุทธธรรมตามหลักทุติยปาปณิกสูตรซึ่งเป็นคุณสมบัติของนักบริหารมาบูรณาการเข้ากับคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษตามทฤษฎีภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษของ Conger และ Kanungo เห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันในทุกมิติทั้งด้านจิตใจ ด้านความคิด และด้านการปฏิบัติตนของผู้นำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบ จึงเป็นคำตอบของผู้นำที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัยตลอดไป

มจร

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กวี วงศ์พุฒ. (2539). **ภาวะผู้นำ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.

กาญจนา แก้วเทพ. (2541). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ทองใบ สุดชารี. (2543). **ภาวะผู้นำและการจูงใจ.** อุบลราชธานี: คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ประเวศ วะสี. (2542). **ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย.** กรุงเทพมหานคร: มติชน.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร.** พิมพ์พิเศษ 5 ธันวาคม 2549. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์.** ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ.** กรุงเทพมหานคร: ธนธัชการพิมพ์, 2544.

สมพงษ์ สิงหะพล. (2547). **ผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร.** นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

สุพานี สฤษฎ์วานิช. (2550). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Conger, Jay A.; & R. N. Kanungo. (1989). **Charismatic Leadership: The Elusive Factors in Organizational Effectiveness.** San Francisco: Jossy – Bass.